

Broj 8. 9. i 10.

C. K. Državno Odyjetništvo u Šibeniku
I. R. Procura di Stato in Sebenico

U Šibeniku 15. listopada 1908.

GRADSKA TISKARNA
„JURAJ KRSTELJ“
ŠIBENIK
Pečać K. J. E. K.

Pervenuto 29. 10. 08

Primjer..... Naup. Pril.....
Esamp..... Rubr. Aleg.....

Učiteljski Glas

— Glasilo „Saveza dalmatinskih učitelja“ —

Vlasnik i izdavaatelj
„Savez dalmatinskih učitelja“.

Hrvatska tiskara Dr. Krstelj i drug
u Šibeniku.

Urednik:
Dinko Sirovica.

Izlazi na 15. svakoga mjeseca. Zapada 4 K na godinu. Učiteljski pripravnici i pripravnice dobivaju ga na pol cijene. Novci se šalju PETRU RADMILOVIĆU, učitelju i blagajniku „Saveza dalmatinskih učitelja“ u Spljetu, a članci i dopisi uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju.

Riječ uredništva.

Radí nepredvidivih uzroka i radi prošlih jesenskih školskih praznika „Učit. Glas“ nije mogao da redovito izlazi kroz posljednja tri mjeseca. Da nadoknadimo, izdajemo odjednom tri broja. Uvjereni smo, da će predbrojnici uvažiti prilike, radi kojih smo nerado zakasnili.

Nego, nije ovo prvi put, što se ovakova šta događa s našim listom. Osim navedenih uzroka ima još jedan, s kojega zapinjemo, a koji nam je zbilja teško istaknuti, jer smo se s njim više od jednog puta, a uvijek utaman, pozabavili. Napomenuli smo višekrat, kako slabi materijalni i moralni odziv našeg učiteljstva zadaje dosta brige našem poslu: napomenuli smo, kako smo se od ustrojenja učiteljskih društava nadali poboljšanju prilika i procvatu našeg lista; napomenuli smo, kako bi odjednom pali svi mogući prigovori protiv „Učit. Glasa“, kad bi se članovi naših učiteljskih društava sa malo više mara i svijesti zauzimali. da odgovore svojim dužnostima koliko u pogledu organizacionog stališkog nastojanja, toliko u pogledu podupiranja i razvijanja ovoga njihova glasila.

Naše napomene ostale su do danas bezuspješne, i za to „Učiteljski Glas“ ne može da bude ono, što bi mnogi željeli, — ali samo željeli! Lako je prigovarati. Mi bismo preko svih tih prigovora prošli, kad imamo tu prilike, koje nas opravdavaju i protiv kojih se uzalud borimo, ali jer nam nije do komodnog izvinjavanja, već do stvarna rada i poboljšanja svega, što se mora i može poboljšati, smatramo svojom dužnošću progovoriti još jedanput iskreno i u najboljoj namjeri, da samoj našoj stvari pomognemo.

Zaludu; — ne može se očekivati od nas, da učinimo sve ono, što se može samo ujedinenim silama učiniti. Očekivati od samog uredništva da svemu doskoči, da svemu udovolji, a u cijelom gotovo stališu stati prekrštenih ruku i tražiti da sve bude dobro, u redu, da sve napreduje i uspjeva, može samo naivnik, malodušnik i onaj, koji nalazi slast u samom kritikovanju. Treba općeg mara, treba opće dobre volje i požrtvovnosti, a ne pojedinačke; treba znati, da u svetoj, opravdanoj borbi učiteljskog stališa za bolju budućnost nije dovoljna radnja jednoga, dvojice, trojice ili desetorice, već da je nužna radnja, pomoć svih, koji se kite i ponose časnim imenom pučkog učitelja.

Mi smo sa svoje strane radili i nastojali, i radimo i nastojimo koliko možemo. Može biti prigovora, jer nikakav rad nije posvema savršen, ali namjera naša bila je uvijek plemenita. Ako nismo svakoga zadovoljili, to je uprav s toga, što nismo imali opće pomoći i općeg odaziva, što smo morali sami, u vrlo ograničenom broju, činiti ono, što bi morali činiti svi, mjesto da se tuže i da prigovaraju.

Ne ćemo dalje. Rekosmo. Mi ćemo nastaviti, ali jedino u nadi, da će nas drugovi i drugarice biti razumjeli. Ne bude li toga, ostanemo li i nadalje ovako osamljeni, bez moralne i materijalne pomoći svih onih, koji su te pomoći dužni, a bude li i unaprijed prigovora, onda ćemo pero, koje vrlo nerado piše ove retke, odložiti, da ga vrlo rado ustupimo drugome, možda boljemu, ali koji i tako ne će moći ništa bez onoga, što mi s punim pravom od našeg učiteljstva tražimo.

Bez zamjere.

Pravi radnik na svom poslu.

(Piše: Stijepo Kastrapeli.)

To je naše sveto polje,
Na koje nas život zove,
Da radimo, da tvorimo —
Na njem da se proslavimo.
Preradović.

Neka riječi velikoga uzgojitelja srdaca unesu svjetla u duhove našeg učiteljstva! To će nas svjetlo uporabiti na polje našeg sopstvenog rada, na polje pučke prosvjete, napose na polje školske nastave. Pučka je škola naše sveto polje. Na njemu je os našeg života, na njemu samo možemo koncentrirati svoju energiju i razvit je do vrhunca, a jedino koncentracija misli, osjećaja i volje kadra je da razvije našu životnu djelatnost do najvišeg stepena. Ta je koncentracija uvjet razvoju individualiteta. Individu u svome je radu radnik, faktor, produktivan. Na tugjem poslu može biti šegrt, mašina — izvršioc tugje volje, nosioc tugjih misli i osjećaja. Svojom energijom može hraniti tugju, ispunjati njezin manjak, ali nigda proizvodjati; samo na svom polju možeš uspješno raditi i proslaviti se. Decentracija energije ubija volju; ona steže razvoj materijalne i duševne kulture. Gospodarstvo napreduje gdje je osnovano na razdiobi rada, a znanost i umjetnost ne bi ni makac naprijed, kad bi radnici raznih struka podijelili svoje sile na druga područja — konkretno govoreći, kad bi poput učiteljstva više radili na tugjemu, nego na svome poslu.

Tko pozna kvalitet učiteljskog rada, ne će posumnjati, da bi se ono moglo svojim radom u društvu ograditi kineskim zidom. Os nam je u nar. životu i prolazi kroz školu; ona je naša radionica. Tu smo mi pojedinci izmegju kulture i života. Škola je u srcu naroda. Ako je ona destruktivan elemenat u kojoj mu drago kvaliteti, djelovat će na narod razorno, otrovno. Nezdrav elemenat truje i ori organizam, a indiferentan prijeći razvoju. Naša je škola gore nego indiferentan elemenat u nar. organizmu. Nijesam rekao odveć — jedan pogled u narodni život, a drugi u rad škole — treći na rezultat tih komponenti — mene ne tješi. Djeluje i što drugo, dakako. Nego, nije to samo kod nas; to je svud u Evropi, negdje više, negdje manje. Socijalno je pitanje prodrlo u područje pedagogije više nego u ijedno drugo. Svijet se zgraža nad općom odvratnošću današnje mladosti od rada, a mi bismo se imali tresti nad grdnom pojavom iseljivanja obijn spolova. Svak teži za lakim dobitkom. Jedan se pak vrnuo iz Amerike poslije tri mjeseca govoreći, da i onamo treba raditi. U nekoj školi sva su odrasla djeca kliknula, da će s vremenom u Ameriku. Negdje ima 90% ženskih, što bi se rado odvezle u svijet. Kad su — vele — rekli sinu jednog velikog industrijalca u Dalmaciji, da se posveti industriji, on je odgovorio, da ne će kao i njegov otac imati posla s fakinima. Ovo je samo par primjera.

Naše su se misli i naši osjećaji otrgli od zemlje, volja se rasplinula u mlitavost. Dvije sile, prva dva elementa kulturnog razvoja — čovjek i zemlja mrtvi su nam kapitali; ne djejuju jedan na drugi. Vratimo se k zemlji — plug, ralo i motika jedina su sredstva prave sreće na ovome svijetu.

Naša je škola čedo misli 18. vijeka. U ovaj vijek ne pada. Nije nikla iz života, nego je gradski dar. Mi hoćemo samoniklu domaću pučku školu, koja će biti oplemenjena klica narodnoga života; hoćemo da bude živi, krjepki organizam istovrstan s životom; da bude žarište, gdje će se čistiti i oplemenjivati narodna duša i narodna kultura njezinim najboljim kulturnim dobrima; hoćemo da pučka škola opremi u život nove sile, osobe jake duhom i desnicom, da ih vrati narodu, a ne da mu ih otimlje. Neprirrodna i manjkava škola najveće je zločinstvo na narodu. Kida prirodni tok djetinjeg razvoja, a ne stavi ga na noge — i dijete ostavi stari put, a novim ne umije. A učiteljstvo, prosvijetljeno i rodoljubno učiteljstvo, dat će snagu školi, dat će joj kvalitet i kvantitet. Učitelj je škola. Ako je svjetlo, rasvijetljivat će okolinu; jako će imati veće krugove; ako je i vatra, užizati će, pobugjivati i raspaljivati na koje pada. Je li učitelj individu, producira li svjetlo i toplinu poput sunca, unapregjivat će razvoj, bit će čimbenik kulture. Prima li od drugog svjetlo poput mjeseca, jesu li njegove sile ubijene ili oslabljene, svijetlit će slabim blijedim svjetlom, pod kojim nema vegetacije. A nije u učiteljstvu izumrla snaga; sinovi smo mlada naroda i to seljačka djeca; u nami sile tinjaju, čekaju da se probude; čekaju udarac, da ih nagje: udar nagje iskru u kamenu, bez njega bi u kam očajala. Slabi su naši udarci — ali gdje su najbliži naši duševni vogje?

Nije vremena da ih iščekamo, jer nas čeka velika rabota. Narodna je njiva neorana, ledine su nekrčene, a drač i korov duši zdrave klice. Osvijesti se, pučki učitelju; ne mukaj drijemajući, ne površivaj, nego trgni svojim životom i okrijepi se; otvori oči i pogledaj njivu: što na njoj ima; kakva guba sisa njezine sokove, a kakve krjeposti čičaju, te traže čistinu i vedrinu, da se razvijaju i plod oplemene; ogledaj alat, proberi ga, prekuj, skuj i novi prama potrebi; sačuvaj ono do sad sakriveno blago; nemoj s korovom i domaće cvijeće iščupati, a sijati tugje, te ne ljubi naše zemlje ni našega podneblja. Učitelju, sagni se na grudi svoga puka, slušaj mu kucaje srca, i ne digni se dok i tvoje ne uzme jednako kucati: onda ćeš ga razumjeti. Ne silazi na narodnu njivu s tuđim mudrolijama ni sa svojeglavošću. U narodu se uči! Ima tu svakog dobra, svakog blaga Božijega — da otkle bi mu momci onako vedri i kršni, otkle djevojke stidne i rumene, da mu nije domaćih krjeposti! Otkle bi mu čovještvo i

poštenje, da mu ne vrije iz života, kao sok iz pro-
ljetne mladice, kao živi oganj iz zemaljske utrobe. Za-
viri i dobro prouči, uživi se u taj život, školski si i
onako proživio. Onda prisposodi školu i život, ali bez
ikakve predsude; ustanovi fakta, zaključci će slijediti
sami po sebi.

Drugdje se učiteljstvo latilo toga posla. Profesoru
i kot. šk. nadzorniku R. E. Peerz-u u Ljubljani uspelo
je oduševiti njem. austr. učiteljstvo za sva pitanja,
što se danas nameću pučkoj školi uopće i napose.
Izdava list za seosko pučko školstvo: Blätter für
den Abteilungsunterricht, a razaslao je ožu-
jački broj i našim pokr. pučkim školama na ogled.
Pod njegovim vodstvom učiteljstvo pretresa sva školska
i nastavna pitanja, a u listu priopćuje sva mnijenja.
Malo ćeš gdje naći onako interesantnih stvari, a nigdje
onako živih pobuda. Nema u člancima ukočene pre-
mudrosti, nego sama slobodna analiza prilika školskih
i pučkih, te prilagodjenje svakoga rada tim prilikama.
Nijedna stavka u listu nije napisana hladno; sve odu-
ševljava, a oduševljava za to, jer izvire iz života. Po-
nosno kliče g. redaktor u veljačkom broju: „Učitelj

je u seoskoj školi sam svoje gradivo uzeo,
on je s pukom temelj iskopao, on hoće sad
sam da gradi, da gradi bez ičijeg uplitanja
bez hypermudre tehnike, bez brbljanja i
straha. On hoće da gradi ako seljak, koji iz šume
stijene vuče, sam sebi vapno peče, koji maz pripravlja,
pregaču veže, da radi vlastitim rukam za svoj dom.
Tako mora da bude vogjena i upravljana jedna enqueta
za pučku školu. De, amo valjanih učitelja
seoske škole, valjanih zastupnika iz puka,
valjanih nadzornika, valjan vodič-duh na-
stavnice uprave! Tako će moći da uspije, tako
uspjeti mora. Tako se vodi, tako se oduševljava i po-
diže učiteljstvo. Ne smijemo na konferencijama ni iz-
nositi pitanja, koja stoje izvan okvira postojećih zak.
propisa.

Bože daj, da i dalmatinsko učiteljstvo prione za
ozbiljnim poslom, a da istrijebi iz svojih redova ne-
slogu i vremenite razmirice. Neka slobodna lijeta sva-
komu, ali domovina čeka od nas čisti danak od ljubavi;
čeka rada, nesebična postojana rada. Učitelji! vše
modly v prach, vlast bud' vam pouzebožstvi!

Jedna spomen knjiga.

U povjesti našeg domaćeg školstva rijetke su
do danas bile spomen knjige. U koliko je meni poznato
god. 1905. izdao je nadzornik S. Sinčić „Spomen
knjigu“ o proslavi 90. godišnjice opstanka pučke muške
škole u Drnišu, a ove je eto godine poznati naš pisac
naduč. Petar Kuničić objelodanio drugu spomen knjigu
„Prigodom otvora nove školske zgrade u Staromgradu
20. travnja 1908.“

Ovaj lijepi i bogato ilustrovani spomen spis ko-
jega je pisac posvetio? A komu drugomu nego učeni-
cima i učenicama starogradske škole? Osobiti je i pre-
cizni doprinos ne samo za povjest starinskog Hvara,
nego i za povjest koli našeg školstva, toli i općenog
kulturnog napretka naše pokrajine, tim više što je
Starigrad dao znamenite ljude u svakoj struci i nauci,
možda više nego li i jedan drugi grad u Dalmaciji.
To je sve znalo i umjelo vješto pero Kuničićevo iz-
nijeti, te nam i ovom prigodom pokazati i posvjedočiti
kolikoga i kakova je mara on morao uložiti sabirući i
onako lijepo, zanimivo i potpuno, kako to on umije,
obragujući sve te podatke, biografije i crteže.

Na dugo bi nas odvelo, kad bi se i površno
išli osvrutati na pojedina poglavlja u kojima su iznešeni
pozdravni govori iskićeni piščevom pjesmom, a izrečeni
nevinim ustima starogradske dječice, kao što bi se
moralo dugo zaustaviti na mjestopisu Starigrada, povjest
Farije od najdavnijih vremena do danas, o životu i
radu najstarijih do najnovijih odličnijih mješćana, o
školi i njenoj moći u opće, te napose o školstvu u

Staromgradu, pa opisom nove školske zgrade, koja je
danas najljepša, najmodernija i najudobnija školska
zgrada u pokrajini, jer je to vrli naš Kuničić zamjernom
vještinom u svojoj knjizi prikazao da je u opće i
suvišno tome u prilog što dalje iznositi.

Kao učitelja najviše su me dakako zanimala ona
poglavlja (III. i IV.) u kojima je govora o uzgoju te
razvitku i uplivu školstva u Staromgradu. Srce mi je
igralo gledati u slici milovidna lica sve one braće i
sestara, koji su kroz mal ne puni vijek djelovali u
uzgojnom rasadniku onog mjesta. Pred mojim očima
nizao se je i prolazio je njihov čemerni život; gledao
sam ih kako redom puni snage i volje počinju da
rade, penju se, jure dalje i shrvani posreću, podliježu
sudbini i još mladi pod ledinu slaze.

Prateći to došao sam do uvjerenja, da, i ako je
Kuničić ovu svoju spomen knjigu posvetio učeništvu
starogradske pučkih škola, ona je kud i kamo više,
sve i bez slova posvete, posvećena četi marnih na-
stavnika i nastavnica jednog punog vijeka, posvećena
u opće uspomeni starih već slavno palih, a bodrenju
mladih još junački ustrajalih dalmatinskih uzgojitelja.

Učiteljstvo se naše može dakle ponositi ovim
novim svjedočanstvom znamenitog i nesebičnog svojeg
rada, poradi čega marni pisac zaslužuje svako prizna-
nje i pohvalu megju braćom i družinom.

Evala mu!

V. Dobrić.

Slavenska revija o našem piscu — učitelju.

Pojedinci su se otrgli od našeg jata i zaslužuju mu čast — veliku čast. I to je naša utjeha; dok nas tuga ubija i žalost mori s mrtvila našeg kola. Učiteljsko kolo nije ni začetnuto ili se samo prikuplja, nekako preko volje, da i kad se krećat stane, ne će u njem biti pjesme i popjevke — do mrtvila. Zlo — grgjega nema. Mogu zamisliti bez ideala i bez poezije koga hoćeš, ali učitelja ne. Da se ledom vatra pali, da mrtvilo život daje, da ćoravi slijepce vodi kroz klance jadikovce, na visine otkud se gleda zemlje ništavilo, — da nadničar bude narodni odgajatelj — to je nepojmljivo.

Pa i nije naše učiteljstvo bez ideala, a još manje nadničarsko. Ono nema duševnih vodja. Njegove sile tinjaju, krijesnu, ali ne mogu da se rasplamte, jer nema jaka i postojana udarca. „Udar nagje iskru u kamenu, bez njega bi u kam očajala“. Naši naravni vodje, učitelji učiteljskih škola prekinuli su s nama svaki vez onaj čas, kad smo maturirali; druge i ne poznamo; a naši su nam nadzornici samo starješine . . . Mi se otimljemo zakonu teže, polijećemo i padamo — nemamo ognjišta gdje bi se naše grudi ražarile, a odnikle udarca, da izbije iskru iz naših duhova. I zato se još više radujemo onim pojedincima, koji se vlastitom snagom umjedoše izviti u visine nad nas i ostale, da posvjedoče jakost svoga duha, da potaknu svoje su-

drugove na lijet — visok lijet. Njima se radujemo, s njima se ponosimo.

U najnovije se doba naš sudrug Dinko Šimunović odvojio od ostalih. Posvetio se lijepoj literaturi. Hoću da navedem što o njemu piše „Slovansky Prehled“. Ova je sveslavenska revija jedino i najbolje ogledalo savremenog kulturnog pregnuća sviju slavenskih naroda. U zadnje dvije sveske donio je kratke referate o literaturama devetorice sl. naroda za 1907. Hrvatski je u sv. 10. od dra. Br. Drechslera, a opsiže nešto preko dvije stranice i pô. Spomenuv razne hrv. pisce veli o našem dičnom sudrugu:

„A Dinko Šimunović jest jedini novi novelista, koji se kod nas objavio u posljednje doba i koji se sa svojim novelama, odštampanim u „Savremeniku“, najedanput uspeo do prvih redova naših pripovjedača. Došao je iz Dalmacije kao čisti novelista, dok iz one kolijevke Hrvatske, tako blizu Italiji, dobivamo popri-jeko same pjesnike, objavio se kao samoodlučni, originalni umjetnik, koji nije nikomu u najmanjem sličan, dok su inače naši dalm. spisatelji poznati kao osobiti oponašatelji i nasljedovatelji velikih umjetnika, osobito talijanskih“. Malo riječi, ali jezgre.

Čestitamo sudrugu i želimo, da mu bude omogućeno razviti svoju umjetnost do najvećeg stepena.*

S. K.

Individualizovanje nastave.

(Piše: Stijepo Kažrapeli.)

II.

Bole me ta djeca, jer dolaze bez nade, a odlaze bez volje; ubijaju ih ružna vremena i naponi puta, ubija ih fizično i neprekidno i vječno sjedanje, a moralno ambijent u kome živu — bez cilja, bez mara i bez zabave, prezrena i tužna, prikorena i izrugana: u školi i na domu i na putu. A ja tužnim ne mogu da pružim pomoći! Često plaču, i ja bih plakao, ali je paragraf studen kao kamen — ne ćuti. U školu se mora, a ta lez'te, kad se naprijed ne dá. Tupi ste, glupi, divlji i . . . I to je u uzgojnoj školi. Nije tako samo u nas. U Njemačkoj, koja je u školstvu među prvim državama od svijeta, nalaze isto zlo. Dr. se Sickinger pita: „Što nas uče brojevi odpusne statistike? Ništa više i ništa manje, nego da je četvrtina do daleko preko polovine svih učenika pučkih škola za vrijeme školskog polaska 1, 2, 3 i više puta bilo žrtvom opetovanja“. I to su podaci o gradskim školama, koje se „relativno najboljim pomoćima i uredbama vesele, kojih se nastavni rezultati kao surazmjerno naj-

bolji imaju smatrati“. Ako je tako u njemačkim školama, kako tek ima biti u našim seoskim školama?! Nemojmo se tješiti. Radije se zamislimo u činjenice, da uza sve to opetovnjaštvo nema Njemačka nego tek 2% analfabeta (Švicarska 0.6%), dok ih je u nas 64.84% m. a 80.67% ž., pa da se njemačko društvo već na tom stupnju razvija, da „načinom mišljenja, rada i života u svojoj mladeži razvija preduvjete obrazovanja“ (Turić).

Reforma je neophodno potrebna. Prikazao sam marnheimsku školsku reformu, ali se neda primijeniti na škole nižih kategorija. Najbolje bi se mogla provesti u Spljetu, kad bi se sve škole ujediniile pod istom upravom.

Nego, Nijemci su se pobrinuli i za škole nižih kategorija. „Pedagoški Verein“ u zapadnom Vogtlandu raspravljao je temu: Slaba djeca u niže organizovanim školama, pa je među ostalim zaključeno, da Nach

* O vrlome Dinku Šimunoviću bit će još govora u našem listu. — Uredništvo.

hilfsunterricht nicht blass gefordert, sondern auch verwirklicht werde — da pomoćna nastava bude i ostvarena, a ne samo tražena „Österr. Schulb. 6. 1906“. — Osobitu je pak molbu upravio na vladu Thuring. država „Verein prijatelja Herbartove pedagogike“ u Thuringenu, kome je predsjednikom čuveni pedagog Dr. W. Rein. Jedna prošnja traži, da zahtjevi nast. plana obzirom na spremu u čitanju i pisanju budu sniženi na način, da relativni završetak za obje vještine — mehaničkim pogledom na štampu i pravilno pisanje čistih (lauttreuer) riječi pogledom na pismo — pane na konac druge godine. „Österr. Schulb.“ 1. 1907.

I mi treba da nešto učinimo. Trebat će izmijeniti pokr. šk. z. i još štogod. Dok to bude, držani smo mi nastavnici da privinemo još bolje na svoje grudi one naše tužice, i da ih podignemo. Budimo s njima ustrpljivi, nemojmo ih ucvijeliti.

Neke godine imao u prvaj velik broj djece, među kojom opetovnjaka i opetovnica po treću godinu možda i vise.

Učiteljica je poučavala među ostalim prvu ženskih, a ja prvu muških. Prvih mjeseca neka djeca prionula i uzdržala se dobro, a neka — nešto radi daljine, nešto radi grubih vremena i nejakosti slabo pohađala — zapela, pa ni makac. Blizu proljeće, oduljio dan, a pročistila se vremena, i djeca nešto bome ojačala, pa počela revnije u školu. Ja radi manjine i radi u. osnova, nijesam smio, da obatalim većinu. I ovoj tužnoj djeci zlo se pisalo. Nego srećom razvrstih rvu šk. g. na ovaj način: sve, koji su normalno napredovali u jedan razred — bilo muški, bilo ženske, — sve slabiće u drugi. I onim se pošlo bez zapreke dalje, a s ovim počelo od vola. Da vidiš čuda! Prionula djeca uprav srcem, i ala, ala — jedna su kroz mjesec dana izučila slova, a i druga su kroz proljeće mogla preći k svojoj družini. Ja nijesam nigda u životu vidio, da djeca toliko nastoje. Poslije četiri mjeseca, kad su se već osjećala nemotnjom, slabom, prezrenom među drugovima, pružena im pomoć i probudeno pouzdanje u se. Bila su kao uskrsla.

Grafologija.

Piše: Tomo Kosović.

(Nastavak).

Prosljegjujuć ovim člankom, red mi je proći na učiteljeve radove, te ih potkrijepiti mislima praktičnih pedagoga.

Po Distervegovu mnijenju za dobar uspjeh krasopisa odlučuje metoda po kojoj se uči, a po pedagogu Keru znamo, da za valjano poučavanje u vještini pisanja, nije dosta znati lijepo pisati, nego da treba poznati i metodu onog predmeta.

Učitelju krasopisa valja bit vješt, odlučan i ustrajan, a uz ovo osobito ustrpljiv, jer i s manje darovitim djecom ima postići dobre rezultate. Njegov ukus ima biti fin i izvježban u brzom raspoznavanju dječjih pogrešaka; za to i ustvrđiše razni proučavatelji ovog predmeta, da je lakše poučavati stvarne nauke, nego krasopis. Ker u svojim navodima ne promašuje, kad zahtjeva i za pisanje pravu metodu, ali nije lako u prvi mah navesti način koji najsjegurnije dovede k cilju. Trebalo bi mnogo više prostora i vremena nego što sam ja odredio potrošiti za ovu radnjicu, kad bi se htjelo navesti razvitak raznih metoda u krasopisu. Nu, ako smo pabirali iz svih dosadanjih prokušanih metoda, dogjemo do uvjerenja da djeci valja izvježbati oko za mjerenje i ruku za izvaganje lijepih oblika. K tomu će pripomoći za stalno nova metoda crtanja.

Učitelju je poglaviti rad, držati kod djece budnu moć prisposobljanja na temelju motrenja, volju i sklonost za naslijedovanje lijepih pismena. Za prisposobu

pisma ismegju djeteta i djeteta, zgodna je uporaba skupne pisanke, koju sam već neke godine bio uveo, pa mogu i kazati, da daje povoljan plod i da ju djeca pišu veseljem, pa i nekom osobitom pomnjom. Ne mali uslov za dobro pisanje je dobar zapt, pozornost i zanimivost. Kao kod svake nauke, tako osobito preko suhoparnog sata pisanja, treba učitelju misliti, kako će čuvati svoje učenike od dosade u ovom poslu. Tko od nas ne čuti i sada još trzavicu prouzrokovanu od onih dugočasnih sahata, što smo ih kao odrasla momčad sprovagjali, kad nam je raspored bilježio: „krasopis.“ Ono golo prenašanje pretpisa iz prvog retka u susljedne prazne, po više puta, bez jedne riječi možda tumača, bodrenja ili pohvale sa strane nastavnika, nije li nas ubilo od dosade? Bez dvojbe, ovakav način pouke krasopisa imao je bit odavna osugjen od poučavatelja. Vrijeme što se upotrebljava za krasopis, držim, da ima bit kratko, osobito za djecu, koja su puna živosti i slaba u odoljevanju jednoličnog rada. Vježbu krasopisa prekidati s poukom na crnoj ploči, što slijedj sa strane učitelja o istom predmetu, dolazi u zgodan čas i radi odmaranje djece i zbog same pouke; ali o tome ću dalje, pri govoru, najnužnijemu, o ispravljanju pisanaka.

Postupak za učenje slova u I. tečaju, dobro nam je poznat, za to govoriti i netreba na ovom mjestu. Jedino neće bit uzaludno, ako se napomene da je uči-

telju posvetiti ovome radu najveću pažnju, jer nema dvojbe, da se baš na ovome stepenu polaže pravi stanac kamen gragji sve ostale pouke u pisanju. Rekao bih, da je u I. tečaju jedino pravo doba, kad učenik može naučiti lijepo ili hrgjavo pisati. Držim da sve što su djeca naučila na prvom stepenu glade lijepih oblika pisma, da ga nijesu više kadra pokvariti. Nasuprot mislim, da sve ono što nijesu prisvojila na tome

stepenu, da ga neće nikada, ili sasvim kasno naučiti u gornjim odsjecima. Pa iz ovoga možemo ustvrditi da su prepravne vježbe za pisanje u pouci pisočitanja jezgra svekolike nauke o grafologiji.

Nije umjesno hvaliti za pučku školu samo ono pismo što obično zovemo lijepim rukopisom. Za mene je lijepo pismo ono, što je za najprije potpuno čitljivo, jer pred očima držim — „djecu“. (Slijedi)

Upiti na ispitima osposobljenja.

Ispitno povjereništvo u Dubrovniku.

(Vidi br. 7.)

(XI. 1899.) 1.) Baštinu od 9000 K treba megju četvero čeljadi tako razdijeliti, da A dobije $\frac{1}{3}$, B $\frac{1}{4}$, C $\frac{1}{5}$, a D ostalo. Nego prije razdiobe umre B, pak troje ostalih razdijele megju sobom i njegov dio. Koliko dobije svaki od njih? 2.) Dno posude, duboke 4 dm, što je napunjena vodom, ima oblik pačetvorima, duge 24 cm, a široke 15 cm. Ako se ta voda izlije u drugu valjkastu posudu, osnovka koja ima promjer dug 3 dm, do koje će visine stati voda u zadnjoj posudi? 3.) Kako biste tumačili djeci množidbu desetičnog broja s desetišnim brojem; primjer: $24.5S \times 7.6 = ?$

(V. 1900.) 1.) Obrazloživ postupak riješite potanko izvodnim načinom ovaj zadatak: $3\frac{3}{4}$ l vina zapadaju 1 K 5 h., koliko zapada $11\frac{1}{2}$ l istoga vina? 2.) Zdenac valjkasta oblika širok je 14 dm, a u njemu je 77 hl vode; koja je visina vode u njemu? 3.) Naznačite metodički postupak za pouku o ploštini kruga, uzimljući da mu je polumjer dug 8 cm.

(XI. 1900.) 1.) U koliko će vremena 5400 K uz 4% dati isti dobitak što daje glavnica od 1920 K uz 5% u 3 godine (Zaključivanjem)? 2.) Opseg četvorine iznosi 100 cm; kolika je ploština kruga upisana u četvorini? 3.) Metodički postupak kod diobe s desetišnim brojem.

(V. 1901.) 1.) Koja glavnica daje uz 6% u 4 godine

i 4 mjeseca upravo toliko dobiti, koliko glavnica od 4560 K uz 5% u $2\frac{1}{2}$ godine? 2.) Plašt upravna valjka iznosi 325 m^2 i 55 dm^2 , a polumjer njegove osnovke dug je 6.4 m; koliko je oplošje i tjelesnina toga valjka? 3.) Metodički gostupak pri obragjivanju računskih vježaba u opsegu broja 30 (II. odsjek jednorazredne pučke škole).

(XI. 1901.) 1.) Za osnivanje neke tvornice osoba A daje $\frac{1}{3}$ potrebite glavnice, osoba B $\frac{1}{4}$, C $\frac{1}{6}$, D $\frac{1}{10}$ a osoba E 36000 K da se popuni glavnica. Prve su godine dobili 22200 K a od ovoga su dobitka dali 6% radnicima, koliko je od dobitka ostalo za svakog dioničara? 2.) Kolika je oplošje posude, koja ima oblik upravna pašesterca a sadržava 10 hl, ako je posuda visoka 8.5 dm? 3.) Metodički postupak pri zbranzanju običnih ulomaka.

(V. 1902.) 1.) Netko ima da plati beskamratno 800 K poslije 4 mjeseca, 1000 K poslije 6 mjeseca, a 1200 K poslije 8 mjeseca, a isplati 800 K poslije 3 mjeseca a 1000 K poslije 5 mjeseca; kada će isplatiti preostatak? (Kušnja sa 6%) 2.) Ima se iskopati jama u obliku okrugla valjka s promjerom od 36 m, a duboku 2.5 m; koliko će stati iskop, ako, rade 30 radnika uz dnevnu plaću od 1.90 K, a jedan radnik iskopa na dan 3 m³? 3.) Metodički postupak pri raširivanju ulomaka.

(Slijedi)

Predsjedništvo u mjes. škol. vijeću.

(Nastavak i svršetak).

Komu ove ideje nisu svete, tko za ova načela nije spravan i žrtve prinostiti, taj nije prijatelj ni puka, ni škole, ni učitelja, dosljedno ni slobode njihove, taj

nije učitelj — uzgojitelj. Njemu je samo do majmunisanja tugjih, nama neprijateljskih ideja, koje ništa nego stvaraju borbu, koja je na žalost i započela. Hoće

li se nastaviti, ili će još u njezinom začecu izginuti — to je do učitelja. U slučaju pak nastavka njezina, tko bi pobijedio? Pogubne tmine i himba ne mogu, svjetlost i istina mora. I ako polagana, čedna i tiha istina izlazi slavodobitna bilo kada. Svi su dobro misleći učitelji već spremni, da trijezno raspravljajući ušutkaju svakoga, koji misli da i megju učiteljstvom mogu kolo voditi političke vrtikape, demagozi, nadri pedagozi, samom i očitom svrhom, da pomutnju siju megju učiteljstvom na osobnu svoju korist, a na opću štetu škole i učitelja.

Učitelji moraju bditi, stražu čuvati, da sebičnjacima pomute račune, nek im se nada izjalovi. Svi dakle složno u savez, uza svoj list „Učiteljski glas“. Dobro će biti!

Glede pak vjeronauka, katihete, upravitelja, starješine itd. neka učitelji sa svećenicima živu u najboljim odnošajima. Odbijajmo napasnika koji bi nas protivno nagovarao, pak došao taj bilo od kuda. A tko bi i trpio u toj borbi nego sami svećenici i mi. Napasnici bi se pak veselili, a mi im te naslade ne smijemo

pružiti. Pa i kad bi opstojao ili nastao koji uzakonjeni kamen smutnje za nas, i taj naša uvidjavnost, naš zdrav razum, pravičnost i dobra volja mora da ukloni. Odnosaži izmegju crkve i države ustanovljeni su temeljnim zakonima. Ove nitko ne smije mijenjati. Pokrajinsko školsko vijeće, okružnicom o kojoj je govora, te je zakone, interpretirajući ih, neispravno povrijedilo, dajući pravo upravitelju škole da posjećuje satove vjeronauka. Ovaj, možda i bezazleni azardo od nedoglednih bi posljedica mogao biti po pučku školu, po napredak u zavodu, a osobito po moralno-religiozni uzgoj djece naroda. Ta se okružnica bolno dojmila učitelja! Begenisati je ne mogu, ne smijedu, ne će, jer se protivi pravnom shvaćanju zakona, pravoj slobodi, prirodnim pravima, kršćanskoj njihovoj svijesti, kao i ćuvstvu i svijesti cijeloga naroda.

Crkvene vlasti neka pitanje bolje prouče, pa uvjere li se da je naše shvaćanje temeljito, neka upozore nadležne školske vlasti na pogrješku, te da se ista ispravi.

Fran Škarpa.

V j e s n i k.

Hrvatsko društvo za unapregjenje uzgoja izdalo je posebnu knjigu, koju je po nalogu društva napisao Vjek. Košćević. To je spomen-knjiga o idejama i radu društva od osnutka 1904.-1908. — Članovi dobivaju knjigu besplatnu; za nečlanove stoji 50 para. Ovo je društvo priredilo, kako je to već poznato, i veoma zanimivu izložbu učeničkih risarija u umjetničkom paviljonu u Zagrebu, kojom se propagira moderno crtanje, koje stiće sve više prijatelja.

Naša kritika. Ćim hoće učitelj u Hrvatskoj, da se na kojem polju istakne, već nalazi zavidnika i žalibog najprije med svojim drugovima. Ako kao „učitelj“ izradi koju stvar i nema izvan učiteljskih krugova znanaca, onda može biti pripravan, da će ga zvani i nezvani kritičari i kod uspjelih svari nemilo ošinuti. To smo doživjeli u više navrata, a evo i nedavno naš urednik sa pučkom operom „Seoski plemić“. Ali neka! Francuski pisac Balsac napisao 40 romana, a 41. mu je tek uspio, a onda su bili svi romani dobri. Mi smo već takovi, da sve osugujemo, što je domaće! Tugjinske blezgarije uvijek su nam milije. Ovako i ništa bolje nije ni kod nas u Dalmaciji.

Učiteljski džepni koledar. Učitelji u Hrvatskoj i Slavoniji za g. 1909. izdat će obljubljeni „Učiteljski džepni koledar, koji će se ove godine urediti još bolje, nego što je bio uregjen prošle godine, jer su nas drugovi umolili, da se uvrste razne praktične stvarce, koje učitelj svaki čas treba. U koledaru će biti šematizam cjelokupnoga učiteljstva naše domovine, a na-

stojat ćemo, da bude i tiskom i opremom što ljepši. Molimo upravitelje svih škola, da nam kretom pošte povrate cirkulare s ispunjenim podacima, a dobit će ih skorih dana, ako ih već nijesu primili. Ovo je naša stvar a potrebna je. Nastojat ćemo, da bude i cijena umjerena tako, da i koledar nagje put do svakoga druga.

Naši omladinski listovi ne nalaze još uvijek one progje, koju zaslužuju po svome sadržaju i po potrebi. Ćita se mnogo i treba da se Ćita, a naroĆito je nužno, da Ćita naša školska mladež. Za to toplo molimo sve naše drugove, da što više preporuĆe djeci i „Smilje“ i „Mali Dobrotvor“ i „Vjerni Drug“ i „Mladi Iztranin“, koji i ove škol. godine izlaze veoma lijepo uregjavani, a ipak razmjerno imadu dosta malo pretplatnika.

Hrvatska učiteljska pripomoćna i posmrtna zadruga držala je nedavno izvanrednu glavnu skupštinu, da na poziv kr. zemalj. vlade provede neke nebitne promjene u svojim novim pravilima, koja će sada biti odobrena. Dosadašnja posmrtnina podići će se sa 200 na 800 K, a da članovi plate tek 1 K više članarine na mjesec. Mimo to rasti će posmrtnina svakom godinom ćlanstva za 20 K. Nema dvojbe, da će sad pristupiti zadruzi i oni drugovi, koji još nijesu ćlanovi, jer će to učiniti u interesu svojih obitelji. Mi se ne možemo osjegurati na velike svote kod raznih osjeguravajućih društava, pak nam se u toj našoj zadruzi pruža lijepa prilika, da uz godišnje 24 K ćlana-

rine znamo, da nam obitelj već iza prve godine članstva na 1.000 K posmrtnine. Tu će se oživotvoriti ona humana riječ: „Svi za jednoga, jedan za sve!“

Imotsko učiteljsko društvo. Na 5. srpnja bila je prva kotarka očiteljska društvena skupština za kotar imotski. Većina svijesnijih učitelja i učiteljica prisustvovala je istoj. Skupštinu otvori zanosnom besjedom M. Šimić.

Iza toga upotpunila se uprava izborom dvaju revizora. Bijahu izabrani Vrčić i Raguz. Zatim su slijedile rasprave.

Drug J. Savo čitao je raspravu: „Je li potrebno da se uzdrži kolegijalnost između učiteljstva i kako da se ista što uspješnije promiče“. Rasprava je bila zanimljiva, a ton i sadržaj važan. Rasprava je raspršila mnogu tminu, na korist učiteljske kolegijalnosti.

Drug M. Šimić čitao je: „Na koji način da se poradi, a da se umanjí broj analfabeta u Imotskoj krajini“. Rasprava je vrlo temeljito obradjena, s toga zanimljiva i poučna.

Žaliti je što ne prisustvovala ovoj raspravi faktori, koji bi morali interesirati se za ovo važno pitanje.

Po svemu se vidi, da je naše oživljelo društvo uhvatilo korjen, a nastojanjem članova i međusobnim složnim radom društvo će napredovati.

Jedan član.

Zamolba. D. J. Turić u Petrinji moli p. n. uprave škola, koje su primile za učiteljsku knjižnicu njegovu „Nauku o gojencu i odgoju“, a ne platiše je, da bi je platile (3 K). One pako, koji knjigu još ne naručiše, moli, da bi je naručili za svoje učiteljske knjižnice bilo kod pisca u Petrinji, ili u kojoj knjižari. U tom će djelu naći sigurne i u odgoju uporabive rezultate naučnih istraživanja o djetinjem duševnom razvoju i otud izvedena odgojna pravila.

† **Pavao Dabinović.** U najljepšoj snazi, u doba, kad je mogao da najbolje nastavi svojim lijepim radom na korist škole i učiteljstva, na korist i našeg lista, kojemu je bio vrijedan pomagač, neumoljiva smrt ugrabila nam i ovog milog druga, ovu našu pravu diku. U čarnoj dobroti, vršeći službu pučkog učitelja, zakvačila ga nemila bolest, kojoj lijeka nije. I ostavio nas je s tugom na srcu, što ne može više da koristi školi i učiteljstvu. Koliko nas je god učitelja i učiteljica, svi požalimo njegovu preranu smrt, pa i tu skoro pokrajinska učiteljska konferencija preko svoga predsjednika. „Učit. Glas“ u ime „Saveza“ i u ime svih njegovih članova na još svježiji grob Pavla Dabinovića postavlja vijenac najnježnijih osjećaja ljubavi i harnosti, te mu kliče: Slava!“

Obiteljska žalost snašla je kroz ovo vrijeme, što naš list nije izlazio, vrlog tajnika našeg „Saveza“, učitelja Mih. Justinijanovića u Splitu. Teško nam je taknuti u još nezacijeljenu ranu roditeljskih srdaca, ali moramo sa suzom na očima da tu žalost, koja ga snašla gubitkom premilog mu sina, spomenemo, e da pri tom našeg sudruga uvjerimo, kako tu žalost s njim

iskreno dijelimo i kako želimo, da ga dragi Bog od takovih teških udaraca poštedi. Brate, prijatelju, Bog te utješio!

Poruke. Molimo sve naše sudrugove, da nam jave odmah, ako tko ne primi list, jer mnogi su novom školskom godinom promijenili boravište, a nijesu nam javili.

Rudolfo Fr. Magjer: „Porivi“. Druga knjiga pjesama (nove pjesme). Ilustrirana izvornim vinjetama (drvorezi i crteži) od Drag. Renarića (Križevci), Branimira Petrovića (Zagreb), Rudolfa Valića (Prag), Pregovorom popratio Dr. Ivan Krnic. Osijek 1908. Velika osmina, str. 53. Cijena 1 K. Dobiva se kod auktora — (Valpovo, Slavonija) i u knjižarama.

Ovom lijepom zbirkom svojih pjesama dokazao je veoma marni naš sudrug g. M., da lijepo napreduje i da će steći vijeno mjesto med hrvatskih književnicima, a to nas veseli. Treba da se ponosima, kad koji član učiteljskoga staleža radi na javnom kulturnom polju i stiče priznanja za svoj rad. Pjesmice „Porivi“ odaju plemenitu pjesničku dušu, punu vrelih čustava za sve, što je uzvišeno i lijepo. Čitaju se lako, jer im je ritam pravilan, a jezik lijep, pak ih stoga svoj braći toplo prepuručujemo!

Oglas. Knjižara Sjemeništa u Splitu, izdala je blokove za prostoručno crtanje po novoj slobodnoj metodi.

Svaki blok imade 12 listova hartije za crtanje i omot uz cijenu od K —.20 helera.

Pastela (olovke za crtanje) 12 u kutiji po K —.20 hel. Gosp. učitelji dobivaju 10% popusta za naručbe franko, inače poduzećem.

Uzorci šalju se svakome franko i badava. Naručbe. prima Knjižara Sjemeništa - Split.

Na prikaz. Primili smo za zahvalnoću sljedeća djela.

Knjige društva sv. Jerolima za g. 1909.

„Danica“ — koledar cijena 40 para.

„Poučni razgovori“ III. dio.

„Biblijska Povjest“ knjiga I.

„Dolazak Hrvata“.

„Hrana i kako se prireguje“.

Najtoplije preporučama našem učiteljstvu, da nastoji gornje knjige što više širiti među puk.

„Tvrđko“. Epska pjesma. D.r F. Binički.

„Večeri na Ženevskom jezeru“ od K. S. Marijana Morowskoga. Dio I. izdao Zbor duhovne mladeži zagrebačke.

„Praktični pučki odvjetnik“. Napisao Janković. Cijena 2 K.

„Narodna predavanja u Rusiji“. Napisao Pavle J. Majzner.

„O mogućnosti pedagogiske nauke od opšte vrednosti“. Napisao V. Diljtoj, preveo s njemačkoga M. Šević.

„Nekoliko zakona i ustanova za narodno vaspitanje“. Opisi i bilježke Pavla Majznera. Ove tri zadnje knjige tiskane su ćirilicom.

priloga. br 8-9-10

91908 br 11

GRADSKA BIBLIOTEKA
JURAJ SIŠGORIĆ
SIBENIK
NAUČNI ODSJOK

VII. Pokrajinska učiteljska konferencija

održana u ARBANASIMA od 7. do 12. rujna o. g.

Predsastanak.

U nedjelju dne 6. rujna po podne bili su već na okupu malo da ne svi članovi ove učiteljske konferencije.

Skupili su se u prizemnoj dvorani vježbaonice, koja je za ovu prigodu povećana time, što se je od dvije dvorane učinila jedna sama porušenjem ošita. Bilo ih je svega 72. Pristupili su na skupštinski pred-sastanak, da se dogovore, kako da konferencijalna vijećanja što bolje protoku i uspiju.

Predsastanak je trajao preko jednog sata. Pred-sjednik A. Ströll najavi, da će sutradan t. j. u pone-djeljak početi konferencija službom božjom u 9 sati, a vijećanje samo u 10 sati, te da će pri otvoru iste pris-ustvovati predstavnici namjesništva, zemaljskog odbora i crkve. Priopćio je njeke upute skupštinarima za njihovo vladanje i izrazi mnijenje, da i ovog puta budu odre-gjena četiri člana za vogjenje zapisnika. Najavio je, da će članovi imati prilike da učine dva izleta, jedan u bližnju okolicu Zadra t. j. na šumske državne na-sade, a drugi u Vranu.

Obzirom na jubilarnu godinu ustanovljeno je, što da konferencija sa svoje strane izvrši u prvoj svojoj sjednici, t. j. da ista preko predsjedništva podastre brzopjavni izraz poklonstva i čestitke jubilarcu.

Izmijenjena su zatim mnijenja vrhu drugih nekih potankosti, te predsjednik saopći, da će se najprije raspravljati o 13. tački poslovnog reda t. j. o smjeru i metodi novog načina crtanja u pučkim školama.

Prva sjednica.

U ponedjeljak dne 7. rujna. na 10 sati prije podne, nakon službe božje, bi svečano otvorena konferencija. Bili su nazočni: presvijetla gospoda namjesništveni potpredsjednik Josip Tončić, dvorski savjetnik barun Ambroz Dr. Maroičić, prepošt. povikar kanonik Pia-sevoli, kao zamjenik N. P. nadbiskupa Dyornika, pre-sveštenu vladika Dr. Nikodim Milaš, saborski pred-sjednik Dr. Vicko Ivčević, prisjednici zemaljskog odbora Dr. Katnić, Dr. Dubilić i Dr. Klaić, prisjednik občine zadarske gosp. I. Rolli, starešica zavoda S. Dimitrija, upravitelj talijanske gimnazije S. Škarica, zastupnici na carevinskom vijeću J. Biankini, V. Perić i I. Prodan, zastupatelj mj. šk. vijeća zadarskog Dr. Krekich i do 90 što pravnih članova, što stručnjaka pozvanih od predsjednika konferencije.

Predsjednik g. Antun vitez Ströll otvori konfe-rencu slijedećim govorom:

Časna gospodo!

Protaklo je već osam godina od zadnjeg našega općeg sastanka, koji je, kako vam je poznato, bio godine 1900.

Hvala susretljivosti faktora zanimanih u poslu, bile su uklonjene zapreke, što su bile na putu sazivu ovogodišnje pokrajinske učiteljske konferencije, koja

je po redu sedma u Dalmaciji, pa nas evo iznova na okupu, da raspravljamo o pitanjima, što su u svezi s unapregjivanjem pučke nastave u našoj pokrajini.

Da ste mi dobro došli, gospodo izaslanici, kotar-ski školski nadzornici i upravitelji raznih zavoda, pa i vi gospodo stručnjaci, na ovaj nastavni rad, koji će po vašem nastojanju uroditi dobrim, korisnim plodom. Ja se tomu pouzdano nadam; to je svakako vruća moja želja.

Poslovni je red ove konferencije dosta obilat, a skroz praktične naravi, pa je s toga pokrajinska škol-ska vlast ovoga puta pozvala na konferenciju više stručnjaka nego obično, tako da je broj skupštinara ove godine veći nego li je ikad prije bio.

Ja vam ne ću sada govoriti o poslovnom redu konferencije, tim više, što ću kasnije za vijećanja o raznim raspravnim tačkama imati prigode da se vrhu njih izjavim. Samo ću napomenuti, da se upravo radi toga, što ova pitanja neposredno zasijecaju u bitnost pučke nastave, ufam, da su se gospoda skupštinari na njih ozbiljno spravili i da će s toga rad, što nas čeka, teći u najboljem redu sa stručnog gledišta a bez pri-govora, dostojanstveno, kao obično, sa svakog dru-gog vida.

Ugodna mi je dužnost od srca zahvaliti časnoj gospodi, koja su danas izvoljela počastiti nas svojom nazočnošću, i time podali neki svečani značaj ovom našem sastanku.

Hvala presvijetloj gospodi predstavnicima raznih vlasti, a hvala i ostaloj časnoj gospodi gostima, kojima se nadam i tijekom vijećanja ove konferencije.

* * *

Milo mi je moći napomenuti, da je č. k. Mini-starstvo za bogoštovlje i nastavu, otpisom 20. oktobra 1901., br. 13680, sa zadovoljstvom primilo na znanje rad VI. dalmatinske pokrajinske učiteljske konferencije.

Trinaesta tačka poslovnog reda one konferencije glasila je: Odgovara li interesu nastave odmjerenje učiteljskih plaća prama školskim okolišima. — Za-glavcima, koji su bili prihvaćeni u svezi s ovim pi-tanjem, odgovaraju načela, po kojima je sastavljen pokrajinski zakon godine 1905. o berivima pučkih na-stavnika u Dalmaciji.

Od zakona, kojima su u Austriji uregjena beriva učitelja pučkih škola, dalmatinski je po svojem sastavu bez sumnje od boljih. Temelji se na načelu da jednaki trud zahtijeva jednaku nagradu. Njime su srušene pregrade, što su bile megju pučkim nastavnicima u

raznim školskim okolišima. Sada nema više seoskih, varoških i gradskih učitelja, nego samo pučkih učitelja.

Dakako, ni ovaj zakon ne predstavlja ništa idealna, jer izveden u onim granicama, u kojima se mogla kreirati dobra volja onih, koji su se njim bavili. Ali će svaki onaj, koji mirno i objektivno promatra stvari, priznati, da je ovaj zakon velik korak prema pravednijem obezbijegjenju materijalnih probitaka pučkih nastavnika u Dalmaciji.

U školske stečevine spada bez sumnje definitivni školski i nastavni red godine 1905. koji je, međug ostalima, uopće više u prilog učiteljima od školskog i nastavnog reda godine 1870.

Visoki je Dalmatinski Sabor uslišao više molba raznih pučkih nastavnika, pripoznavajući im putem milosti godine službe za odmjerivanje mirovine ili za doznaku petogodišnjih doplata, a raznim je zgodnim zakonima isti visoki Sabor nastojao, da što bolje uredi neke pravne odnošaje učiteljstva i da unaprijedi pučko školstvo u pokrajini. Kako je poznato, bila je već udjeljena previšnja sankcija nekim dalmatinskim pokrajinskim zakonima, kao što je onaj o berivima učitelja vjere, o nagradama za zamjene i o podizanju školskih zgrada.

Država je pak u zadnje doba pritekla u pomoć našem pučkom školstvu. Obilata državna pripomoć od 300.000 K na godinu zastalno će doprinijeti što boljem uređenju pučke škole u Dalmaciji i njezinu razvoju.

Ovaj je prinos dobro došao i s toga što troškovi za pučku nastavu u pokrajini sve to više rastu. Godine 1900. potrošilo se za to u Dalmaciji blizu 980.000 kruna, a ove je godine proračunato u istu svrhu oko 1.600.000 K.

Golema je ova svota, kad se pomisli na financijsku snagu zemlje.

Koncem godine 1907. bilo je u pokrajini 430 javnih i 25 privatnih općih pučkih škola, a uz to 6 javnih i 2 privatne građanske škole.

Koliko se energije pak troši u našoj pučkoj školi, može se donekle prosuditi, kad se zna, da je u pokrajini koncem pomenute godine polazilo javne i privatne građanske škole 401 dijete, a javne i privatne opće pučke škole 55802 djece, a da se njihovom poukom bavilo u građanskim školama 33, a u općim pučkim školama 789 učiteljskih snaga, ne računajući redovite ni pomoćne učitelje vjere, pa ni pomoćne učiteljice za ženski ručni rad, ni neke druge pomoćne nastavnike.

Uopće se može reći, da je pučko učiteljstvo, ne štedeći sebe, savjesno nastojalo da se što bolje odazove raznim svojim dužnostima.

Postignuti je uspjeh bio uopće dosta utješljiv, i ako nije uvijek odgovarao nastojanju i trudu nastavnika.

Kad dalmatinsko pučanstvo bude čvrsto uvjereno o koristi pučke nastave i kad svaka vlast bude svi-

jesno vršila svoju, onda će pučka škola i kod nas davati sve to boljeg ploda. —

Neumitna sudbina, o kojoj naš Prerad kaže: „U svemijenju ti stalnost jedina,“ ote nam u ovo zadnje doba dosta valjanih učitelja i učiteljica. Nedavno preminu jedan naš drug, uman i čestit, kojega je čarobna Boka bila izabrala svojim izaslanikom na ovu konferenciju. Radio je neumorno do zadnjega časa, ne slušteći da ga je točila bolest, koja ne prašta. Malo vremena prije nego se je rastavio životom, javljajući da je zgotovio radnju, za koju se bijaše prijavio kao izvjesitelj, poručio je da će se zauzeti za riješenje još jednog razpravnog pitanja, dostane li mu vremena.

Ali su varave nađe ovoga svijeta.

Gospodo! Na počast uspomene preminulih radnika na polju naše pučke nastave pozivljem Vas, da im sa mnom kliknete „Slava!“.

* * *

Malo prije naveo sam neke podatke o pučkoj školi u Dalmaciji. Mogao bih nastaviti, ali samo nabranje takovih podataka nije za slušaoce osobito zanimiv posao. Statistične brojeve treba proučavati, ako se hoće da iz njih crpe koja pouka. Statistika promatrana kritičnim okom, može stati uz povijest kao druga, pouzdana učiteljica života.

Da gospoda skupštinari uzmognu razmišljati vrhu nekih pitanja naše pučke škole, dao sam prirediti po statističnim podacima godine 1907. ovo pet tablica, što su u ovoj sobi. One nam grafično prikazuju pohagjanje pučke škole u našoj pokrajini. Što je u njima predočeno modrom masti odnosi se na cijelu pokrajinu, a što je crveno, na pojedine njezine kotare.¹⁾

Po dalmatinskom pokrajinskom zakonu 7. ožujka 1874. 14% pučanstva daje broj djece obojega spola, obavezane na pohadjanje pučke škole. Ovaj postotak uopće dosta dobro odgovara, ali nije uvijek pouzdan, jer ima kotara, u kojima je broj djece prema broju pučanstva surazmjerno veći ili manji nego u kojemu drugom kotaru. U kotaru korčulanskomu, supetarskom i hvarskom broj djece, dužne polaziti pučku školu, iznosi više od 14% pučanstva.

Ovo proizlazi iz podataka o pohagjanju pučke škole. U Dalmaciji nema ni u jednom kotaru toliko djece, što bi svojevrijem polazila pučku školu, ili prije nego su na to dužna, ili nakon što su bila sasvim riješena pohagjanja, da bi se moglo ustvrditi, da je u kojem kotaru od djece dužne pohagjati pučku školu više od 100% što je pohagjaju. Ne, takav zanos za pučkom školom nije se još mogao kod nas opaziti. Kad bi u Dalmaciji bilo svuda pučkih škola, i kad bi ih pohagjala sva dužna djeca, onda bi po prije navedenom zakonu broj djece u svim našim pučkim školama morao iznositi 14% pučanstva.

¹⁾ Što je u onim tablicama bilo grafično prikazano, pokazuju nam brojni podaci što slijede.

I. tablica²⁾ pokazuje da u cijeloj Dalmaciji ima samo nešto više od $9\frac{1}{2}\%$, a da je n. pr. u kotaru korčulanskom nešto više od 16% , u kotorskom nešto više od $10\frac{1}{2}\%$, u šibenskom čisto 8% , a u kninskom da nema ni $4\frac{1}{2}\%$ pučanstva u pučkim školama.

II. tablica³⁾ popunjuje prvu. Ona predočuje koliko $\%$ djece prama broju pučanstva faktično pohagja pučku školu. U svoj Dalmaciji ima samo 69% , a n. p. u kotaru supetarskom, koji je po redu drugi u pohagjanju pučke škole, 115% , u zadarskom 91% , u dubrovačkom 70% , a u sinjskom ne više od 42% djece, što bi bila dužna polaziti pučku školu, kad bi one škole svugdje bile otvorene.

Da je u kojem kotaru više od 100% takove djece, ima se pripisati okolnostima, koje sam prije napomenuo.

III. tablica⁴⁾ predočuje broj školske djece na četvornom kilometru, a IV.⁵⁾ broj stanovnika na četvornom kilometru u cijeloj Dalmaciji i u pojedinim njezinim kotarima.

Iz III. tablice proizlazi, da je u pokrajini poprečno na četvornom kilometru 4 djece i $\frac{4}{10}$ što polaze pučku školu. U kotarima supetarskom i hvarskom ima najviše takove djece, naime 9·9. U spljetskome, n. pr., ima 5 djece i $\frac{4}{10}$. I u ovoj je povorci kotar kninski zadnji. U njemu je na četvornom kilometru samo 1 dijete i $\frac{6}{10}$ što polazi pučku školu, i ako relativni broj pučanstva, kako proistječe iz IV. tablice, nije najniži u ovom kotaru, već u benkovačkom.

Broj djece na četvornom kilometru zavisi o broju duša na četvornom kilometru, pa je radi sravnjivanja bila potrebna IV. tablica, iz koje se vidi da je u Dalmaciji poprečno malo više od 46 stanovnika na četvornom kilometru. U kotaru hvarskom ima najviše pučanstva na četvornom kilometru, naime 68. Zatim dolazi kotar supetarski, pa redom dalje, kako pokazuje sama tablica, do kotara benkovačkog, u kojem su samo 24 stanovnika na četvornom kilometru.

V. tablica⁶⁾ pokazuje pak broj djece, kojom se

²⁾ Dalmacija $9\frac{6}{10}\%$. Korčulanski kotar 16·1; supetarski 16; hvarski 14·6; zadarski 12·7; makarski 12·4; kotorski 10·6; dubrovački 9·8; spljetski 8·9; metkovski 8·2; šibenski 8; benkovački 7·4; sinjski 5·9; imotski 5·3; kninski 4·4.

³⁾ Dalmacija $68\frac{5}{10}\%$. Korčulanski kotar 115·1; supetarski 114·5; hvarski 104·4; zadarski 90·8; makarski 88·6; kotorski 76; dubrovački 70·1; spljetski 63·1; metkovski 58·4; šibenski 57·1; benkovački 52·5; sinjski 41·9; imotski 37·7; kninski 31·8.

⁴⁾ Dalmacija 4·4. Supetarski kotar 9·9; hvarski 9·9; korčulanski 7·5; kotorski 5·9; makarski 5·0; zadarski 5·9; spljetski 5·4; dubrovački 5·2; šibenski 4·4; imotski 3; metkovski 3; sinjski 2·3; benkovački 1·8; kninski 1·6.

⁵⁾ Dalmacija 46·3. Hvarski kotar 67·8; supetarski 61·9; spljetski 60·4; imotski 56·8; kotorski 55; šibenski 53·3; dubrovački 52·7; makarski 47·6; korčulanski 46·3; zadarski 46; sinjski 39·3; metkovski 36·9; kninski 36·7; benkovački 24·3.

⁶⁾ Dalmacija 71. Imotski kotar 103; sinjski 95; kninski 81; benkovački 79; metkovski 78; spljetski 73; makarski 72; zadarski 70; hvarski 69; šibenski 69; korčulanski 64; supetarski 64; dubrovački 62; kotorski 57.

poprečno bavi svaki nastavnik u javnim općim pučkim školama Dalmacije.

Temeljni državni zakon o pučkim školama dopušta kao maksimalni broj 80 djece na jednog nastavnika.

Tablica nas uči, da u našoj pokrajini dolazi poprečno 71 dijete na svakog nastavnika javnih općih pučkih škola. Najveći broj djece ima svaka učiteljska snaga u kotaru imotskome, naime 103 djece. Zatim dolaze po redu kotar sinjski su 95 djece, pa kninski su 81 djetetom na svakog nastavnika. U ostalim kotarima ovaj je broj ispod maksimalnog. U kotaru kotorskome dolazi najmanji broj djece na svakog nastavnika naime 57 djece.

Da se donekle uklone neprilike što proizlaze od prevelikog broja djece u jednoj dvornici, bila je zavedena poludnevna pouka u svim onim razredima, gdje su posebne prilike to zahtjevale.

Iz samih ovih tablica jasno proizlazi, da kod nas treba još dosta učiniti za pučku školu.

Pohadjanje pripada u glavnije faktore uspjeha, pa je s toga upotrijebiti sva zakonita sredstva, da se ono uredi gdje je zanemareno i da djeca, što polaze školu, k njoj redovito pristupe. Prividan je uspjeh bez temeljite pouke, a pouka ne može biti temeljita, kada pohagjanje hramlje.

Istina je, da se osobito školske vlasti imaju starati za redovito pohagjanje škole, ali će njima u tome najbolje pomoći sami učitelji, budu li tačno, a do potrebe i oštro postupali po pripadnim zakonskim propisima. Neki obziri ne mogu nego da kvare posao.

* * *

Kad se govori o uspjehu nastave, treba imati na umu dvoje: pouku i uzgoj.

Poučavajući, podati je jednaku znamenitost obrazovanju uma i obrazovanju značaja. Stvarna i formalna svrha nastave neka idu uvijek uporedo, a formalnoj neka bude glavna zadaća čudoredni uzgoj djece.

Svi mi imamo u sebi klice kreposti i zloće, pa je s toga nastojati da se jedne razvijaju, a druge uguše. Ali treba priznati da se uzgojem ne može postići sve ono, što se želi, što zastalno zavisi o čudi uzgajanika, ili o tolikim drugim okolnostima. Katkad je s toga svako nastojanje jalovo, a često je veoma dug i mučan put, koji vodi do poboljšanja uzgajanika. Da nije tako, dandanas bi moralo biti malo zla na svijetu; većina bi ljudi morala biti čestita, a kad tamo!

Ali se nije vele čuditi takovim pojavama.

Država i njezine uredbe, vjera i njezini misnici, zakoni i njihovi vršitelji, narod i njegovi običaji, javnost i njezini predstavnici, način življenja i sredstva za obezbjeđivanje života, politika i štampa, obitelj i škola — sve to utječe na uzgoj.

Da je među ovim uredbama naći ne rijetko negativnih faktora za uzgoj pojedinaca i masa, nije potrebno da naglasim. To je svakomu poznato, da često,

što jedan gradi, deset njih razgragjuje, pa je s toga sa svake strane žilavo nastojati, da se nagje lijeka nekim bolesnim pojavama, koje se zarazno šire i ubitačno djeluju na općinstvo.

Dandanas, osobito s neke strane, siplje se laž i kleveta, sije se razdor i mržnja, udahnuje se sumnja i nepouzdanje, ruši se ugled i autoritet, grdi se značaj i poštenje; sve se do potrebe obara i u blato baca, naumice, promišljeno, samo ako je u prilog stanovitim tendencijama.

U stranačke se svrhe pak često kade i uzveličavaju umne ništice, a moralne se propalice obasiplju hvalama i iznose kao uzori. Nije rijetki izuzetak ni to, da se prosti zločinci prikazuju apostolima spasonosnih ideja, a, do potrebe, i mučenicima, zaslužnih udivljanja.

Koje čudo dakle, ako više puta um ljudski zaluta i ne razabire što je dobro, što li zlo!

Što je poštena, moralo bi proti tomu ustati, dok se nasuprot dogagja, da obično čestiti ljudi ne reageraju ni onda, kada su izazvani, pa se s toga zloba sve to više širi, a općinstvo sve to lakše zavarava i truje.

Društvene uredbe i ljudi nijesu zaista takovi, da im se ne bi imalo šta da prigovori, da se ne bi moglo u njima štošta popraviti. Ali zato treba ispravljati, a ne rušiti, najskoli ne onda, kad se ne zna što će se zatim sagraditi. I samim se otrovom mogu neke bolesti izliječiti, kada se on znade upotrebljavati. U nekim je stvarima najviše do načina.

Društvo se kviri ne toliko sa svojih uredaba, koliko s njihova krivog shvaćanja, slabog vršenja i samovoljnog kršenja. Da se osujete zle posljedice, koje se mogu iz toga izleći, potrebito je poukom obogatiti um znanjem, da se uzmogne razlučiti dobro od zla; uzgojem treba pak jačati volju i uopće krijeviti značaj, da čovjek bude u stanju privoljeti dobru a odbiti zlo, a privoljeno dobro odlično u djelo staviti, na svoju i tugju korist.

Pučka škola nije doduše pozvana da promijeni milie, u kojem djeluje, niti ima za to moći, ali može svakako da ga barem donekle preinači, krčeći put uzgoju naroda.

Početna škola, ovo veoma čedno pučko sveučilište, odgovoriće što bolje svojoj svrsi, ako pouka ne bude u njoj prosta mekanična dresura, već ako se u njoj djeca budu pomnjivo i ljubezno uzgajala.

Uzgoj neka se osniva na potrebama dječje naravi, a razvije po zahtjevima narodnih osobina pučanstva; svrha neka mu pak bude gojenje plemenite i dobro shvaćene ljubavi prama bližnjemu, rodu svome i ljudstvu uopće.

Čini drugome, što bi rad da tebi tko učini, a ne čini drugome, što ne bi rad da tko tebi učini. Ovo je evangeosko načelo sinteza najplemenitijeg nastojanja.

Uzgoj, kako sam već napomenuo, nije svemoćno sredstvo, ali se njime mogu djeca svakako privikavati da do neke mjere svladaju svoje zle nagone i požude, da pripoznadu i osjete njihovu odurnost i da donekle

očute, zadovoljstvo, koje proistječe iz čestitog htijenja i djelovanja.

Ali se uzgoj ne smije silom namećati, jer što se nameće, ne prima se, već nailazi na mržnju i otpor. Uzgoju je podloga ljubav, kao svakom dobrom djelu.

Svako je dijete dio narodne imovine, kojim dobar domaćin ima oprezno gospodariti. Svaka inteligencija, koja ne dögje do razvoja, narodni je gubitak. S toga su sredstva namijenjenja uzgoju i očuvanju mladeži glavnicu veoma dobro uložena.

Bit će s toga da se upravo u ovo zadnje doba toliko nastoji oko uzgoja mladeži, osobito zapuštene. Bez sumnje će s vremenom od ove akcije društvo imati dosta čestitih članova, koji bi možda inače bili zašli s pravog puta, na sramotu i štetu roda svoga.

Ova se akcija osobito razvila u ovoj jubilarnoj godini po previšnjim namjerama viteškog Vladara i Gospodara našega.

Gospodo! Mi, odani i vjerni Njegovi podanici, i ovom ćemo prigodom dati oduška iskrenim čuvstvima nepokolebljive svoje privrženosti, neograničene svoje odanosti i smjerne svoje ljubavi prema vrhovnom svomu Poglavi.

Svemogući neka još na dugo poživi Njegovo Apoštolsko Veličanstvo, premilostivog nam Česara i Kralja, Franja Josipa I!

Živio! Živio! Živio!

Za ovim proglasi otvorenom VII. učit. konferenciju, imenujuć svojim zamjenikom upravitelja muškog preparandija S. Albanesija.

Po tom g. Predsjednik, tumačec čuvstva i želje svih skupštinaru, predloži da se odabere odbor, koji će sastaviti poklonstveni pozdrav, što će se žicom podastrijeti Njegovu Veličanstvu i u kojem će konferencija na ime dalmat. učiteljstva izraziti svoja čuvstva vjernosti, ljubavi i odanosti naprama Vladaocu.

Ovaj predlog bi jednoglasno prihvaćen.

Isto je tako primljen i drugi prijedlog g. predsjednika, da se žicom smjerno pozdravi namjesnika Nardellija.

Izložba.

Vrlo je zanimiva bila izložba ženskih ručnih radnja po narodnim motivima. Krasna ova izložba, nastojanjem školske vlasti i patriotskim odzivom naših učiteljica, osobito onih, koje služuju u krajevima, gdje se narod kiti i ponosi svojom ukusnom nošnjom, primamila je velik broj posjetitelja i zadivljenih posmatrača, koji se još jednom uvjeriše kako se narodni vez očuvao usprkos raznim tužnim i burnim fazama narodnog života. Ovom se izložbom dokazalo i ponovno ustvrdilo, da naša narodna ornamentika, kojoj se tugjinac prije nas divio, počinje zanimati i nas, propiriv u srcima našim plam oduševljenja za sve, što je naše, tim više, što je to kićeno, umjetnički lijepo i pažnje dostojno.

Nastavak sjednicâ.

Kad se gosti odalečiše, nastavljena je sjednica, u kojoj su birani zapisari, te stalni odbor za prire-

gjenje nastajne pokrajinske učiteljske konferencije i odbor, koji će izvijestiti o izložbi. Tim svrši prva sjednica.

Poslije podne počese rasprave. Poslovni je red bio zamašan i od osobite znamenitosti za napredak naših škola, te su stručna sprema, vještina i iskustvo naših učitelja doprinijeli, da su se valjano riješila pitanja postavljena od pokr. školske vlasti. Prvi je govorio učitelj Kosović pri XIII. točki poslovnog reda: „Crtanje u pučkoj školi po slobodnijim metodama“. Za njim su raspravili isto pitanje pr. glav. učiteljica pl. Bizzaro, prof. Urlič, gragjanski učitelj Rubić i pr. gl. učitelj Radić. Iza kako je g. predsjednik podao neka razjašnjenja o predmetu, konferencija je, na predlog školskog savjetnika Gj. Deviča zaključila, da se zaglavci podastru pokr. školskoj vlasti, molbom, da ih po mogućnosti uvaži.

Na 8. rujna skupštinari su slušali tmačenja stručnjaka o izloženim crtarijama.

U srijedu u 9 sati u jutro konferencija je nastavila svoj rad riješenjem VII. tačke posl. reda po izvjestitelju B. Thalhofferu.

U to je stigao iz Gasteina odgovor Njegove Preuzvišenosti gosp. Nardella na pozdrav, što mu je konferencija upravila. Pozdrav je srdačno primljen.

Stigao je skupštini žicom pozdrav učitelja Plešića, a od učiteljskog udruženja kotorskog kotara brzojavna zahvala g. predsjedniku, što se je u nastupnom svom govoru toplim riječima sjetio prvog predsjednika toga udruženja pok. naduč. Pavla Dabinovića.

Po podne se raspravila VIII. tačka posl. reda: „Ustanoviti normalnu osnovu za ponavljaonice“.

Prijavili su se kao izvjestitelji prof. Zglav i učitelji Antičić i Kuzmanić, koji su sporazumno prepustili prvomu, da na ime pokrajinske školske vlasti preuzme mjesto izvjestitelja. Gosp. je Zglav ljepotom, jezgrovitošću i potpunošću svoje rasprave zadivio nazočne. Osnova od njega pročitana naišla je na opće odobrenje.

U ovoj je sjednici došla na raspravu i XII. tačka posl. reda: „Na koji bi se način moglo najbolje udesiti poučavanje zemljopisa po odsjecima, a ostalih stvarnih nauka po ciklusima u raznim vrstama općih pučkih škola?“

Za ovu tačku prijavilo se sedam izvjestitelja: Dizdar, Kriletić, Marčić, Mostahinić, Supin, Šimunović i Zakarija. Za opće izvjestitelje gosp. je predsjednik odredio Šimunovića i Mostahinića. Ova je tačka bila jedna od najvažnijih i najzanimljivijih u ovoj konferenciji, zato je opća rasprava bila duga i živahna. Odlikovao se na osobit način izvjestitelj Šimunović. Izvjestitelj Mostahinić bio je također vrlo spretan u svome izvještaju i u svojim zaglavcima.

Iza dovršene posebne rasprave vrhu XI. tačke i riješenja IX. o načelima, po kojima se mogu prirediti posebne nastavne osnove na temelju normalnih, po izvjestiteljima Grgiću i Šimunoviću, a bio se pripravo i Mastrović, prešlo se na XII. tačku poslovnog reda: „Na koji bi se način moglo najbolje udesiti poučavanje zemljopisa po odsjecima, a ostalih stvarnih nauka po ciklusima u raznim vrstama općih pučkih škola“, razpravljala su dva izvjestitelja: Šimunović za zemljopis i povjest, a Mostahinić za fiziku i prirodopis, Mostahinić je zagovarao novu struju prirodopisne pouke, te razdiobu gradiva na životne slike i poučavanje po biološkim načelima. Svi su njezovi zaglavci i raspored učiva za fiziku i prirodopis bili primljeni.

I Šimunovićevi zaglavci bili su en bloc primljeni, te mu konferencija, na predlog prof. Zglava, izrazila priznanje.

Za XI. tačku: „Rasporegjenje računskog učiva u u raznim kategorijama općih pučkih škola po Močnik-Kraus-Habermalovoj računici, s obzirom na zahtjeve nastavnih osnova“ prijavili se prof. Urlič, vježb. uč. Dujmović i Mostahinić i uč. Antičić. Prof. Urlič, koji je preveo računice za naše pučke škole, bio je pozvan da izvjesti. Njegova radnja, velikim marom i trudom sastavljena, dotjerana je na način, da bi mogla služiti kao uputa nastavnicima u pokrajini, zato je konferencija odlučila, da se zamoli nadležna školska vlast, da raspravu litografiše i dostavi kot. škol. vijećima, koja će ih pako razaslati „ad circulandum“ škol. upravama.

Po podne nije bilo sjednice, da skupštinari budu mogli razgledati šumsko pokušalište i nasade američanske loze u Arbanasima.

Na 11. rujna je konferencija vijećala o XVI. tačk. poslov. reda: „Postaviti temeljna načela, po kojima bi se imao sastaviti školski red (§ 87. def. škol. i i nast. reda)“. Za ovu tačku prijavilo se 7 izvjestitelja.

Glavni je izvjestitelj bio Nikolić. Za X. tačku bio se pripravo neprežaljeni Dabinović. Izvjestili su Ljubidrag i Kriletić.

Po podne riješila se XV. tačka „Ustanoviti koliko je moguće jednolične nazive za razne vrste ženskih ručnih radnja u pučkim školama“.

Za ovu tačku spremili se nadučiteljica Pomaisel-Verdus, prof. Vid Vuletić-Vukasović i učitelj Gjurjo Kalik. Izvjestila je prije nadučiteljica Verdus, a za njom Kalik, koji je zanio skupštinu govorom protkanim kićenim stihovima iz narodnih naših pjesama.

Za ovim bilo je riješeno XVII. raspravno pitanje po učiteljima Roci i Miošiću, o poučavanju analfabeta po Anderličevoj metodi. Skupština je njihove praktične upute primila sa zadovoljstvom na znanje.

Ova je sjednica kako spomenusmo, bila počašćena posjetom Njihovih preuzvišenosti g. namjesnika i g. vojnog zapovjednika, koji su se zadržali cijeli sat i slušali izvještaj o izložbi. Iza njihova odlaska raspravili su se „posebni predlozi“, a po podne je g. predsjednik, iza dovršene rasprave, izrekao završni govor:

Časna gospoda!

Evo nas na kraju rada, koji smo otrag malo dana započeli.

Za svako se je raspravno pitanje prijavio dovoljan broj izvjestitelja, najveći za 10., 12., 15. i 16. tačku poslovnog reda.

Poslovni je red konferencije bio potpuno iscrpljen, pa i ako će biti još dosta posla da se udovolji namjerama postavljenih raspravnih pitanja, ja sam zadovoljan radom našeg sastanka.

Po mojem sudu svaka raspravna tačka poslovnog reda ima svoju posebnu vrijednost, jer je svakoj svrha doskočiti kojem nedostatku, što se je osjetio u našoj pučkoj školi.

Važnost raspravnih pitanja nije u zvučnosti naslova, već u svrsi njihovoj.

Neka pitanja idu za tim da popune koju prazninu, drugima je cilj da uredi pouku, nekima je pak namjera da postave načela za jednolično postupanje u nekim nastavnim poslovima, neka su raspravna pitanja postavljena pak za to, da donesu malo svjetla, gdje je dosada vladala skoro čista tama.

Gospoda su pravni članovi i stručnjaci svegi s najboljim namjerama utjecali u razne rasprave, koje su se razvile prigodom rješavanja pomenutih raspravnih pitanja. Njihovu je sudjelovanju zahvaliti, da je bilo poprimaljeno nekoliko zaglavaka realne vrijednosti.

Napose moram pak zahvaliti gospodi izvjestiteljima, koji su se ozbiljno i stručno prihvatili rješenja rečenih pitanja. Njihovu je nastojanju pripisati dobrim dijelom uspjeh ove konferencije.

Hvala pak gospogjama učiteljicama, koje su se zauzele za uređenje izložbe ručnih radnja, i onoj gospodi, koja su se potrudila da što bolje urede stigle nacрте.

Uz to hvala gospodi odbora, koji je bio od konferencije izabran da prouči izložene ženske ručne radnje i da o njima izvijesti.

I gospodi sam zapisarima dužan izreći svoju zahvalu na trudu oko sastavljanja zapisa.

Vi ste, gospodo skupštinarima, tijekom ove konferencije dokazali, koliko je dalmatinsko pučko učiteljstvo napredovalo na polju općeg i stručnog znanja.

Mene veseli što mogu ovo izjaviti, a osobito mi je pak milo što mogu pri svršetku ovog našeg sastanka reći, da je konferencijski rad bio uspješan i da je tekao u najboljem redu sa svakog vida, kako sam i očekivao.

Napomenuti mi je pak da se po mojem mišljenju uspjeh učiteljskih konferencija ne sastoji toliko u poprimaljenim zaglavcima, koliko u izmjeni misli i u bistrenju nekih pojmova. Ta više puta narav samoga pitanja ne zahtijeva nikakvih resolucija, dok misao, zgodno prikazana u izvještaju ili u raspravi vrhu kojeg pitanja, može da otvori novo obzorje, a od toga velika korist za svakog onoga, koji je tu misao dobro shvatio. Samo onaj, koji je navikao prosto materijalno prosugjivati stvari, zahtijeva da mu se za novac što troši dade nešto što može da osjetilima zamjeti. A i ovo može biti uzrok s kojega učiteljskim konferencijama ne znaju neki pravu cijenu.

* * *

Poznato je, da bi čovjek bez društva skoro po-divljao. Svako obrazavano čeljade traži društvo, jer osjeća potrebu da progovori s kime. A govor nije nego izmjena misli. Na isti način čovjek koji ima neko posebno obrazovanje, osjeća potrebu, da se nagje s drugim bićem, kojim će moći govoriti o posebnim poslovima svoga zvanja. A gdje za to bolje prigode za nastavnika nego u učiteljskim konferencijama? Temeljni državni zakon o pučkim školama ubraja konferencije u sredstva za dalje obrazivanje učitelja, a cijenim s potpunim pravom.

Tečaj za crtanje po slobodnijim metodama bio bi za stalno od veće pomoći nego raspravno pitanje o istom predmetu, ali ove godine se taki tečaj nije mogao obdržati kod nas upravo radi konferencije. Pomenuto je pitanje bilo svakako dosta opsežno razvijeno, tako da je svaki od gospode skupštinara

mogao da stvori sebi pojam o ciljevima novoga postupka u crtanju. Samim čitanjem vrhu ovoga pitanja trudno je misliti u čemu se sastoji ta slobodnija metoda, osobito s pogledom na tehniku, tim više što su pripadna djela napisana u njemačkom jeziku, koji nije svakomu pristupačan. Zato je, cijenim, praktično prikazivanje dobro došlo svakomu, koji se zanima za ovo pitanje. Izloženi nacrti pokazuju pak što sve može pučka škola da od toga crpe.

Gospoda izvjestitelji, koji su se time bavili, zaslužuju svaku hvalu radi truda uložena u vještom sabiranju pripadnih nacрта i radi stručnog rješenja pitanja.

U znamenita dandanašnja pitanja pripada zastalno pouka analfabeta, a na žalost je ovo pitanje kod nas od velike aktuelnosti. Pučki je učitelj Anderlič stekao u tome velikih zasluga svojom lijepom i praktičnom metodom.

Cijenim da će populariziranju Anderličeva postupka dosta doprinijeti predavanja gospode izvjestitelja, koji su lijepim načinom i dobrim uspjehom riješili 17. tačku poslovnog reda ove konferencije.

Da ne duljim, ne ću govoriti o ostalim raspravnim tačkama poslovnoga reda, ali ne mogu s manje a da ne rečem, kako sam uživao videći, da su se upravo za ono, što nas više tišti, gospoda skupštinarima više i zanimali, što se je megju ostalima moglo opaziti i na samom broju gospode izvjestitelja.

Izložba, koja je bila spojena s konferencijom, nije mogla biti veličanstvena, jer su joj bile odmjerene megje, u kojima se mogla razviti. Ali sa svim tim ona je krasno uspjela i preko mojeg očekivanja.

Ova je izložba bila svakako u svezi s 13. tačkom poslovnog reda, a donekle u odnosu s 14. tačkom istoga reda.

Nacrti su zorno prikazivali, kako sam već napomenuo, tendenciju i uspjeh novih putova u crtanju, a ženske su ručne radnje služile dokazom finog ukusa naroda našega, što je pripoznato u dalekom svijetu i u visokim krugovima. Hvala nastojanju naših učiteljica, izložene su ručne radnje zadivile svakog posjetitelja naše izložbe, pa s toga te naše marljive radnice zaslužuju svaku pohvalu.

Vi ste, gospodo, vidjeli ovu izložbu, a već ste čuli izvještaj vrhu nje. S toga nije potrebno da vam dalje o njoj govorim.

U praktični uspjeh ovogodišnjeg našeg sastanka ubrajam i izlete, što su gospoda skupštinarima do sada učinili na državno pokušalište za šumarstvo i vinogradarstvo u Arbanasima. Sutrašnjim izletom na državno Vransko dobro mislim da će se gospoda valjano okoristiti. Ove izlete imamo zahvaliti blagonaklonosti dalmatinskog Namjesništva, a poglavito zauzimanju preuzvišenoga gospodina Namjesnika, koji se je postarao za sredstva, raspoloživ da vladini stručnjaci budu u tim izletima pri ruci gospodi skupštinarima.

Gospoda vladini stručnjaci dosada su se od srca

zauzeli da vam protumače sve ono što je vama, gospodo, bilo nužno znati, a zastalno će i sutra nastojati da se što bolje okoristite onim, što ćete vidjeti, na čemu im najsrdačnija hvala.

Dobro je da pučki učitelji što više vide i što više znadu, jer će tako što bolje moći vršiti plemenitu svoju zadaću, koja se ne sastoji samo u njihovu radu megju školskim zidovima. Učitelji imaju biti najbolji savjetnici pučanstva megju kojim žive. Gospoda znadu po praksi, da se za pitanja općenitog interesa obično učitelji uzimlju u pomoć.

Napomenut ću ovom prigodom posao, kojim se bavi okružnica 31. decembra 1907., br. 9858 pokrajinskog školskog vijeća, a odnosi se na dječje radnje u Austriji.

Za sada se radi samo o izvigajima, da se ustanovi kojom se vrstom radnja i u kojoj mjeri bave djeca dužna polaziti školu, eda se kasnije zakonodavnim putem uredi na koji će se način i do koje će se mjere djeca moći za to upotrebljavati.

Zaštita je djece dakle po srijedi, a po tome je plemenita tendencija ovoga djela.

Pripadni je program bio sastavljen od Ministarstva trgovine dogovorno s ostalim zanimanim Ministarstvima, a bio je priopćen svim kotarskim školskim vijećima u Dalmaciji prije pomenutom okružnicom pokrajinske školske vlasti.

Da se što bolje dogje u susret humanitarnoj ovoj akciji, bili su razaslati, da se popune, neki upitni arci. Nadam se da su naši pučki nastavnici shvatili plemenitost i znamenitost ovoga pothvata, i da su s toga uložili svu pomnju, da zatraženi podaci budu tačni i prikladni.

Tko se zauzimplje za djecu, radi za bolju budućnost roda svoga; ta na mlagjima svijet ostaje.

Cijenio sam za nužno da ovo napomenem, jer, bi se mogli tražiti dalji podaci u istom ili sličnom pitanju, a vruća je moja želja, da se u ovim stvarima što bolje dogje u susret namjerama vlasti. Kad se čovjek su nešto ljubavi zanima za štogod, posao mu lako teče; a u radu osjeća više zadovoljstva nego truda.

* * *

Da se doskoči potrebi bolje obrazovanosti pučkih učitelja, što je opravdano s obzirom na ono što se dandanas od njih zahtijeva, pa i na sami napredak pedagoške znanosti, i kod nas su u zadnje doba preparandiji podignuti na četverorazredne. U tom smogu pogledu sada na nastavnom polju ravni ostalim austrijskim zemljama. Ali dok se je u Dalmaciji radilo oko proširenja učiteljskih zavoda na četiri razreda, van naše pokrajine čuli su se ozbiljni glasovi, da su preparandiji su četiri tečaja nedovoljni za učiteljski uzgoj. I zbilja, kad se pomisli da je nastavna gragja raznih nauka što se uče u preparandijama još uvijek dosta stegnuta i da su pitomci sa svim tim preopterećeni satovima pouke, što nije zastalno u prilog nji-

hovu tjelesnom uzgoju, a ne može povoljno utjecati ni na intelektualni njihov razvoj, lako je uvidjeti, da bi dalje proširenje nauke dobro došlo obrazovanju pučkih nastavnika.

Ali treba priznati, da i ako stručno znanje što se stječe u učiteljskim školama znatno doprinosi uzgoju učitelja, ono samo ne stvara prave učitelje. Dosta je dalek put, što ga ima da prevali učiteljski kandidat, dok dogje do pravoga učitelja, a katkada do toga i ne stigne, pa da je i dobro položio ispit osposobljenja za učiteljsku službu.

Za ovo se ne će samo opće obrazovanosti i stručnog znanja, već se hoće ljubavi i zanosa za svojim zvanjem. Učitelj, koji vrši svoje dužnosti, samo da udovolji propisima, prosti je pedagoški automat, dok pravi učitelj radi da udovolji čežnji što ima u sebi, da nešto stvori, nešto podigne; jednom riječi da bude koristan.

Ali proste namjere opet nijesu dovoljne. Pravi učitelj računa samo gotovim činjenicama, a u ove spada uspjeh, što ga postizava u školi, i ugled što ga u pučanstvu uživa.

Imao sam kao nastavnik i kao stariji prigode opaziti, da ni jedno ni drugo ne zavisi o samom znanju, pa ni o više ili manje uglednoj spoljašnosti nastavnika, ni o njegovoj dobroti ili strogosti. Još je nešto po srijedi, a ima da se osniva na načinu, kojim se postupa u pouci i opći sa svijetom, a ovom načinu ima biti zastalno podloga ljubav za svoje zvanje i prema bližnjemu svomu.

Radi što boljeg uspjeha potrebno je pak, da učitelj bude izrazita pedagoška ličnost; da se po vlastitom proučavanju dječje duše i razmatraju narodnih potreba osovio na vlastite noge. Tko samo ponavlja što je od drugih čuo, može biti dobar pedagoški fonograf, ali nije dobar učitelj. Svoje, pa i tugje znanje i iskustvo treba znati prilagoditi raznim prilikama. Istaknuo sam ovo, da napomenem koliko se zahtijeva od pravoga učitelja, i koliko je težak put što vodi k savršenstvu u učiteljskoj struci.

Savršenstvo je dakako ideal za kojim je težiti, i ako ga se ne može postići. Da se njemu što više približimo, nije druge nego neprestano se boriti, da se uklone zapreke, što se nagju na putu. Ali ništa za to. U borbi je život. Vi ste se, gospodo, tome već navikli. Poteškoće nijesu slomile vašu volju: vi nijeste klonuli duhom. Ustrajte u dobru, u nadi bolje budućnosti.

Kad se vratite svojim kućama kazujte o ovoj našoj konferenciji svojim drugovima i drugaricama i izručite im moje pozdrave.

Gospodo! Kojim je patriotično-dinastičnim čuvstvima prožeto dalmatinsko pučko učiteljstvo dokazuje poklonstveni pozdrav, što ga je konferencija na početku svoga rada smjerno podastrla Njegovu Veličanstvu, pa i sami brzojavni pozdrav, koji je stigao od učiteljskog Saveza tijekom konferencije. Uvjeren sam s toga da ćemo najdosotjnije i prema našim čuv-

stvima završiti ovaj svoj rad, uzdignemo ili opet misli do prejasnog prijestolja našeg obćeljubljenog Vladara, pa uskliknemo:

Živio premilostivi naš Ćesar i Kralj Franjo Josip I. Živio! Živio! Živio!

Dojam skupštine.

Tkogod je pratio dugu djelatnost ove plodonosne skupštine, koja se i brojem učesnika i brojem zaglavaka i osnova glasovanih ističe medju svima, što su u našoj zemlji vijećale od g. 1875., morao se je uvjeriti, da učiteljstvo naše opravdava nade, što narod unj polaže.

Ali da je ova konferencija s ovakim uspjehom radila i obilate plodove pobrala, najveća zasluga ide g. nadzornika A. viteza Strölla, koji je kao njezin predsjednik svaku predvidio, na vrijeme odredio i zgodno raspoložio, te je savjetima i mudrom uputom pri raspravljanju pojedinih pitanja, kao i pronicavim umom, plemenitim i iskrenim čuvstvovanjem, ljubaznim susretanjem naprama svakomu, ohrabrio učiteljstvo na požrtvovan rad, na uzajamno djelovanje i na megjusobnu ljubav, slogu i poštovanje.

On je jamačno očutio u svom srcu osobitu utjehu, gledajući kako se njegov primjer nameće podložnima, koji ga ljube i nastoje da mu ugone, a to čine, jer vide u njemu starješinu rijetkih sposobnosti, ali i neumornog trudenika, zvijezdu vodilicu i branitelja učiteljskih prava. To mu je na rastanku u ime cijele skupštine izjavio učitelj Miošić kratkim, ali čuvstvenim govorom, koji se završio općim poklikom „Živio“ g. Ströllu.

Glavna skupština „Saveza“.

Na 12. rujna bila je u Splitu glavna skupština našega „Saveza“ pod predsjedanjem g. Frana Bradića. Skupštini je prisustvovalo 48 učitelja, a bila su zastupana i sva učiteljska društva u pokrajini.

Predsjednik pozove učitelja Belamarića, da u odsutstvu tajnika Justinianovića, koji je kao član na pokrajinskoj skupštini u Arbanasima, vodi zapisnik, a zatim otvori skupštinu shodnim govorom, u kom

spomenu i vijećanje učiteljske pokrajinske skupštine u Arbanasima, te predloži, da se i skupština pridruži čestitci, koju je konferenca u Arbanasima iskazala pred previšnje prijestolje našega kralja prigodom njegova jubileja.

Ovaj predlog bio je jednoglasno primljen i odposlat brzojav slijedećeg sadržaja: „Vitez Antun Ströll, Arbanasi. Po nalogu glavne skupštine Saveza upravljam bratski pozdrav braći sakupljenoj na pokrajinskoj skupštini. Zanosom prihvaćamo plemenite izljevne radosti, sinovske ljubavi, odanosti i privrženosti izkazane na ime sviju nas naprama našem plemenitomu i premilostivomu Vladaru prigodom Njegovog jubilarnog goda. Predsjednik Bradić“.

Po ovom prešlo se je na dnevni red.

Predsjednik u odsustvu tajnika izvješćuje o radu Saveza kroz prošlu godinu, a zatim otvori raspravu. U istoj su sudjelovali mnogi članovi, a bio je primljen prijedlog, da obzirom na glasove, koji se šire o uregjenju godina službe i onih privremene službe, neka se zamole učitelji Gjunio, Kosović i Kolenz, da se propitaju na zemaljskom odboru, koliko su ovi glasovi temeljiti, te o tome izvijeste upravu Saveza, koja će preduzeti sve mjere, da sve godine službe budu po pravici uračunane.

Po ovom je blagajnik Radmilović izvijestio o stanju blagajne. Iz njegova izvještaja proističe, da je ukupni prihod od 2954.40 K, a rashod 1427.31 K, po tome pretičak od 1527.09 K, od kojih gotovine u blagajni 206.62 K. Po ovom razvije se rasprava. Svi članovi su složni u tome, da treba utjerati zaostale dugove i da se to povjeri učiteljskim društvima, koja treba osnovati u svakom kotaru i tako učiteljstvo držati u čvrstoj i jakoj organizaciji na korist materijalnu i moralnu učiteljskog stališa.

Revizorima su izabrani: Bilić, Marušić i Manzo ii.

Pri eventualijama pala je riječ i o došastim izborima za sabor, te je u tom pitanju vladao potpuni sporazum i o predmetu je primljeno korisnih zaglavaka. Učiteljstvo će čekati, što će uraditi poglavice pojedinih stranaka u zemlji i kako će se podnijeti naprama učiteljskom staležu, a zatim će i ono reći svoju. Iza trosatnog vijećanja predsjednik zahvali članovima na odzivu i bratskom vijećanju, te digne sjednicu.

